

ТИЖНЕВИК-REVUE HEBDOMADAIRE-TRIDENT UKRAINIENNE

Число 3, рік видання I. 1 листопада 1925 р. Ціна 3 ₴р. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 1 листопада 1925 р.

Перемагають організовані й нерозпорошені. Ця істина, оправдана і віковим досвідом, повинна й нам за вказівку та memento на чужині стати. Вагу організації ми особливо повинні відчуті перед тими завданнями, що стоять перед нами, — і іменно на чужині, — як частиною нації, що розпочала організацію своїх сил для досягнення державного ідеалу. Не роз'єднаними, не розпорошеними ми їх можемо здійснити, а збитими до купи, звязаними єдністю зусиль і підпорядкованими вищим вимогам національної справи.

Почасти інстинктивно, а більше свідомо морально здорова частина нашої еміграції відчула з перших же часів свого перебування на чужині вагу об'єднання. Скрізь, куди тільки доля закинула наших земляків після 1920 року, — всюди вони утворили гуртки, товариства, громади, комітети. З цих об'єднань одні ставили собі за мету безпосередні, невідкладні завдання звязані з полагодженням вимог, що повставали в нових обставинах життя. Інші поширювали межі цих завдань і, наприклад, од завдань охорони своїх прав як емігрантів або взаємної допомоги намагались в межах можливого надати об'єднанню цілі культурні, наукові, політичні і так далі. В процесі організованих заходів повстали вищі форми об'єднання, як от центральні організації та союзи на дану країну чи державу, де в більшій чи меншій кількості опинилися наші земляки. Утворення цих центральних організацій (напр. в Польщі, Румунії, Франції) не обійшлося без труднощів і навіть спеціальних заходів з боку деструктивних елементів нашої еміграції, направлених до розбиття об'єднуючих зусиль. Але здорова

громадська думка, почуття обов'язку та скоординованість громадськи-вихованих елементів нашого громадянства перемогли деструкцію, невихованість і свідому злу волю чи хвору амбіцію решти. Де-які з наших центральних громадських організацій існують уже п'ятий рік і мають право записати в білянс своєї діяльності чимало корисного і позитивного, доконаного в інтересах членів своєї організації і, широко беручи, в інтересах нашої національної справи. Інші, молодші своїм повстанням до життя, лише приступили до корисної праці в такому ж напрямку і мають всі дані, щоб продовжувати її добре для справи. Характерною ознакою в житті таких організацій є громадські підстави праці, що полягають в праві кожного участника впливати своєю активною участю на напрям праці і контролювати її. Маючи ці риси в структурі своєї організації і в методах діяльності, місцеві центральні об'єднання зуміли досягти і великих порівнюючи наслідків роботи і авторитету як перед своїми, так і перед чужими. Натомість цього авторитету не змогли придбати ті організації, що розійшлися в своїй діяльності з вимогами громадськості або свідомо чи несвідомо - це все їднo, допустилися викривлення та фальсифікації її.

Оці самі принципи справжньої громадськості повинні бути покладені і в основу створення нової громадської організації, що завершила б організаційні зусилля цілого нашого громадянства, яке перебуває на чужині, шляхом покликання до життя центрального громадського органу, що об'єднував би діяльність льокальних центральних організацій, а значить через них і всієї нашої еміграції. Необхідність утворення такого органу давно вже відчувалася. Мало не всі місцеві конференції та з'їзди (як от у Варшаві, Букарешті, Парижі) виносили відповідні постанови, висловлюючи думку місцевих колоній українських про невідкладну потребу покликання до життя згаданого органу. Але на жаль ці постанови мали більше декларативний характер. Практичніше пробує підійти до цієї справи остання конференція в Румунії. Матеріали конференції надруковані на сторінках «Тризуба» (чч. 1-2), і варті як найпильнішої уваги до себе з боку ширших кол нашого громадянства, організованого біля своїх центральних інституцій. Впершу чергу ними повинні заінтересуватись езекутиви останніх, бо на них головним чином лежить справа одповідальности що до переведення в життя відповідних постанов про утворення загально- емігрантського громадського органу.

Підкреслюючи ініціативу нашої еміграції в Румунії, як першу спробу поставити на практичний ґрунт давно вже настиглу справу, ми поки що не входитимемо в оцінку того шляху і засобів, за допомогою

яких згадана частина нашого громадянства хоче розв'язати це питання. Нам прийдеться ще докладніше спинитися над цим. Тим часом ми вважаємо потрібним зазначити, що питання про утворення центрального громадського органу набрало такої ваги, що слід уже тепер думати про реалізацію його як в інтересах еміграції так і цілої низки завдань, зв'язаних з національною доцільністю перебування її на чужині. Координувати ці інтереси, надати їм певний план і послідовність в переведенню, відповідно до вимог цілої еміграції, а не тільки даної галузі, що перебуває в межах тієї чи іншої держави, сьогодні вже не можуть місцеві об'єднання. Завдання, що їх ставить саме життя перед кожним окремим з наших еміграційних осередків, часто мають не місцевий характер, а загально емігрантський, а то й національний. Поскілки такі завдання гальмуються, постільки на такому стані річей терпить сама еміграція і та місія національна, яку вона самим фактом свого перебування на чужині мусить виконувати. Ось через що повинен бути покликаний до життя авторитетний громадський орган, що взявся б за налогодження справ загально емігрантського характеру і завершив би організаційні осягнення української еміграції. Через брак такого громадського центру наша еміграція багато терпить. Ми сподіваємося, що вона знайде в собі стільки сили, щоб вивершити свою самоорганізацію.

НА ШЛЯХУ ДО ПРОЯСНЕННЯ.

В усіх ще на пам'яті, з яким нерозумінням недавно ставилися закордонні люде — дипломати, журналісти, просто «обивателі» — до факту большевицької влади на території б. Росії і з окрема до большевицької окупації України. Ще п'ять, чотири, навіть три роки перед цим усі спроби розкрити очі політичним і громадським чинникам європейського світу на дійсний характер та на натуральні й необхідні наслідки большевизму викликали лише поблажливий усміх недовір'я, — бо всі ті спроби вважалися за просте домашнє непорозуміння на сході Європи. Всі убійчі ревеляції щодо большевиків видавалися лише справою внутрішніх розрахунків еміграції з «своїм урядом», що був собі уряд, як уряд, — що правда трохи терпкий до своїх горожан, але то було десь там далеко, в цілком інших обставинах, і європейську людину безпосереднє не обходило. Ще в Генуї большевики були інтересними, мов би екзотичними, гістьми, що інтригували європейську цікавість, і за ними в певній мірі упадали та їм годили. Кардинал, князь церкви, там таки в Генуї, за парадним сніданком сидить поруч з большевицьким міністром закордонних справ і зворушливо обмінюється з ним автографами, а італійський король гостинно приймає того ж таки

Чичерина у себе на яхті, тисне большевицькому представникові руку... А за тим — визнання большевиків *de jure* за правний, законний уряд.

Минуло кілька часу, і визнані європейськими урядами, большевики далися їм знати не з прекрасного далека, а в наочній близькості. Бувши запрошені й прийняті, вони розсипалися по всіх шпарках європейського життя та розпочали тут свою руйницьку працю. І тепер ще бачимо захоплення російськими большевиками серед європейських комуністичних та комунізованих з Москви елементів (класичний зразок такого захоплення дає робоча делегація Перселя, що в своєму звіті співає надзвичайні діфірамби на адресу большевицького ладу), але все більше перемагає тверезий погляд на характер большевицької влади. Комерційні люди — і ті, що їздять до большевиків, і ті, що большевики до них їздять, — дуже песимистично оцінюють перспективи відновлення економічних відносин з територією большевицького панування; большевицькі торгові делегації, що в такій кількості їздять по Європі, — торгують «димом», бо пропонують широкі мільярдів заможлення лише в кредит, а того кредиту не знаходять. Чужоземні кореспонденти, ближче придивляючися до большевицьких порядків, виносять так само дуже негативні що до тих порядків враження (досить завважити на останні в «*Journal*» кореспонденції Анрі Бєро).

Міняють лінії своєї тактики і європейські уряди. Після Генуї, вже в Лозанні поводження з большевиками стає дуже здержливим, а в Локарно то й цілком негативним. Як видно, відповідальні чинники вже досить ясно здають собі справу що-до «большевицької небезпеки», — наслідки праці так бажаних гостей мусять і сліпим розкрити очі.

Бачимо різку зміну відношення до большевиків зокрема в Англії, де їх було вперше визнано *de jure*. Консервативна партія — партія нинішньої влади — одностайно приймає резолюцію, що рекомендує правительству новий проект репресивного закону що-до комуністів. Голова уряду Болдвин в своїй промові, у Брайтоні, проголошує між іншим, що «комунізм держиться темнотою та злиднями», що і в Англії «комуністи зазнають поразки так само, як у Сполучених Штатах, Німеччині та як терплять у Франції, де вони в останній час стали концентрувати свої сили». Черчілль так само визнає, що вся руйницька акція походить з Москви, від організації, яка «провадиться сектою людей, що ні перед чим не спиняються та, користуючися рештками ресурсів колись могутньої імперії, одверто домагаються довести всі інші краї до тої самої руїни, до якої вже доведено Росію». По аналогії з цим міністр внутр. справ Джонсон-Хікс категорично обіцяє, «що англійський народ не допустить руйницької пропаганди людей, що стали зброєю в руках Москви». Та не самі лише консервативні сили Англії так оцінюють нинішнє джерело комунізму. Недавня конференція британської робочої партії прийняла що-до большевизму постанови, близькі до постанов консервативної партії, — а треба пригадати, що як раз лідери робочої партії і були ініціаторами визнання большевиків та й до влади прийшли вони у свій час саме під гаслом того визнання; тепер робоча конференція більшістю 2.954.000 голосів проти 321.000 висловилася проти допущення комуністів у партію, і виконавчий комітет партії

вже розіслав, на основі цієї постанови, обіжника до всіх провінційальних секцій про викреслення з списків партії всіх комуністів.

Навіть у Німеччині, не вважаючи на старі звязки її з совітським союзом, немає твердого ґрунту для большевизму. Зовнішні вияви контакту між Німеччиною та ССРСР з приводу одвідин Чичерина мали характер лише демонстративний — з огляду на можливі висліди майбутньої конференції у Локарно. Та гора — всі ті бомбастичні проголошення у Берліні, як і у Варшаві, — породила мишу — лише торгове порозуміння, досить маловартне в нинішніх економічних обставинах ССРСР., і ніякого впливу на рішення Локарнської конференції це не мало. Взагалі, в Німеччині, не рахуючи певної комуністичної групи, що культивується засобами Москви, лише самі крайні праві елементи подають тут вигляд координації з російськими большевиками, — розуміється, не що до самих цілів, а лише методів політичної тактики. Інші політичні угруповання далекі від того. Дуже характерні з цього погляду постанови останнього — Гейдельберзького з'їзду німецької с.-д. партії, яка твердо стала на ґрунт державний, і в тому напрямі порушено навіть де-що з сакраментальної ерфуртської програми.

Більш-менш у такому ж напрямі трактується большевиків і по інших країнах, і всюди помічається гірке розчарування в колишньому оптимістичному ідеалізуванні нинішньої «секти людей, що не розбірають способів».

Розумінням дійсного характеру большевизму переймаються громадські та державні чинники не лише в окремих тих чи інших країнах. Тим розумінням все більше переймаються і міжнародні міродайні чинники. За дуже виразний показник об'єктивнішої, ніж це було раніше, оцінки большевизму, його цілів і методів, треба визнати недавню резолюцію II соціалістичного інтернаціоналу на Марсельському конгресі. Останній бій між прихильниками російських большевиків та їхніми противниками дав наслідки не на користь перших. Цілий соціалістичний фронт, по довгих ваганнях та короводах, суворо засудив большевицьку систему та її сучасних представників на території ССРСР. Явище це треба оцінювати в нинішніх обставинах як дуже симптоматичне.

На фоні марсельської резолюції, що викривала настрої широких громадянських ґрутів, міг так порівнюючи легко відбутися засуд над большевицькими змаганнями з боку міжнародних чинників державних на конференції в Локарно. Ця конференція ще більше, ніж конференція в Лозанні підкреслює міжнародню самотність большевиків. Великий європейський концерт відбувся без ССРСР і скінчився такими наслідками, що в основі підтинають широкі перспективи большевизму. Замирення Європи, що проектується в наслідок локарнських пактів, примусить большевиків обмежити свої розрахунки на світові чи хоча би на все-європейські розрухи та виварюватися у власних соках, а не загрожує неминучим та недалеким кінцем всієї большевицької акції. Не дурно наркомінділ большевицький вживав таких зусиль, щоби через Польщу, Німеччину та Італію перешкодити локарнському порозумінню, але

всі ті старання не довели ні до чого, і це лише наочно й остаточно виявило самотність міжнародної позиції СРСР.

Отже небагато часу пройшло, відколи найбільш впливові європейські держави офіційно визнали большевиків, але те визнання не на користь стало цим останнім. Європейські міродайні чинники з того визнання дістали можливість безпосереднє ознайомитися з большевизмом та більш об'єктивно оцінити його дійсну гідність. Наслідком того, перш за все зникла безпечна думка, що большевизм — явище місцеве і що тому він сам по собі не обходить західно-європейського світа. Натомість прийшло розуміння, що уряд СРСР — це лише заслона для III інтернаціоналу, який ставить собі завданням всесвітню комунізацію і йде до того, не розбіраючи способів. Поволі зник колишній ореол щасливого «комуністичного раю» під большевицькою владою — в очах широких кругів європейського громадянства, — думку якого препарували різні вільні (здебільшого платні) та невольні авторитетні прислужники (Уельс, Хансен та ин.) большевицької влади.

Ближче ознайомлення європейського світу з большевиками повело і до об'єктивнішої оцінки економічної та політичної сили большевицької влади. Стало цілком очевидним, що большевицький лад не дає ґрунту для нормальних економічних відносин. А як оцінено політичну силу СРСР, — про це свідчать факт вирішення важніших проблем європейської політики у Локарно без участі представників большевицького союзу.

В міжнародньому світі настає прояснення що-до большевицького ладу на сході Європи. Оскільки в наш час фактори міжнародні впливають на сталість ладу в державі, цей факт має певне значіння для прискорення нормального кінця теперішньої політичної ситуації на сході Європи.

О. Лотоцький.

НОВА «РЕСПУБЛІКА» НА УКРАЇНІ.

II.

Історія змагань нашого народу за відновлення власної державності стверджує, що змагання ці гальмувала наявність на Україні чуженціонального елемента, який навмисне спроваджував сюди завойовницькі уряди з метою ослабити компактність тубільного населення та його національну відпорність. Чуженациональні зайти, спроваджені свого часу на Україну або польськими панамі для зміцнення свого «*stanu posiadania*» або московськими завойовниками для русифікації, завжди підтримували політику власть імущих і активно виступали, — коли того вимагали їхні інтереси то і з зброєю в руках, проти національних інтересів місцевого українського населення. Щоб не згадувати давно минулого, досить пригадати ролю російського й жидівського робітництва та жидівської і російської інтелігенції у нас під час подій 1917-1920 рр. та їхні зусилля дезорганізувати творчі заходи української людности і дати активну підтримку комуністичній Москві в її стараннях приборкати Україну.

Організація новітньої жидівської колонізації в сучасних обставинах і за нової московської влади йде по лінії давно вже встановленій окупантськими урядами що до України і має своєю метою ослабити силу і вплив тієї людности, що за давніх віків тут оселилася і своєю працею первозданні облоги довела до високої порівнюючи культури. Не вірячи цій людності, постійно запідозрюючи її, не без підстав звичайно, в ненависті до себе, не почуваючи певности за собою, ні ґрунту для свого панування, і теперешній окупаційний уряд охоче взявся нині спроваджувати нових зайців власне в ту країну, що з усіх частин «Союзу Світовських Соціалістичних Республік» найбільше небезпечна для нього своїми вибуховими настроями. Спроваджуючи жидів як раз на ті землі, що їх український селянин уважає з ціда-праділа своїми, тільки загарбаними від нього попередніми окупантами, новітні окупанти підкладають ґніт до бочки з порохом і, коли називати дане явище властивим іменням, організують, в е л и ч е з н у п р о - в о к а ц і ю. Менше за все вони при цьому думають про відповідальність. Живучи інтересами сьогодняшнього дня і поступаючи по принципу: «après nous le déluge», большевицький уряд цю відповідальність перекидає на український народ, ним же спровокований і до роспуки доведений. Призвичаївшись до крови, він і тут підготовляє пролиття її, бо грає з стихійними елементами в переживаннях народу, влада над яким землі є владою стихії, сильнішою від всіляких регламентацій та урядових погроз.

Політика большевиків в цій надзвичайно дразливій та делікатній справі є політикою цинізму і безчестности супроти українського народу. Коли ви порівняєте чваньковиту заяву заршавського полпреда Войкова про те, що мовляв «жида наділюються землею в місцевостях, де селяне не відчують потреби в землі»,*) а потім признання наркомзема українського А. Одінцева про те, що «центр уваги наркомзема в питаннях переселення скеровано на переселення з а м е ж і У к р а ї н и»,**) то матимете доказ безмежної і цинічної брехливости, розрахованої з одного боку на «зовнішній експорт», а з другого на пригніченість стероризованого місцевого населення, що не може поки що «заткнути рота» цинічним невігласам і примушене мовчки на деякий час приглядатись дразливим експериментам з захопленням його предковичних земель чужинцями.

Та взявшись за колонізацію жидів на півдні України, сьогоднішні керовники московської держави переводять її не тільки з міркувань, властивих давній політиці Москви в стосункові до України. Вони беруть на увагу можливість використання даного явища для своїх цілей ширшого фінансового та політичного характеру. Розрахунок тут простий: за ціну проданої ними жидам землі, за ціну скерування жидівської колонізації на Україну, придбати собі фінансову й моральну допомогу з боку впливових кол заможного жидівства, що мало б уже з своїх національних міркувань підтримувати в міжнародних

*) Див. «Парижський Вестник» 14.X.925.

**) Див. «Український Економіст» 8.X.925, № 7 (533).

відносинах совітську владу. Коли взяти на увагу сконцентрування значних сум міжнародного капіталу в жидівських руках, то цей розрахунок може й непозбавлений рації, і особливо тепер, коли совіти потребують грошей і всі їхні заходи здобути гроші ці на зовнішніх біржах кінчаються нещасливо. Хто зна, може тепер «вдячність» збалансуючого провокацією жидівства і виллється в уділення банковими домами більшої позички совітам, що її вони зможуть повернути не на самі вже цілі колонізаційні, а й на скріплення комуністичної партії та провадження дальшої революційної пожежи «в світовому масштабі».

Ми назвали справу колонізації жидами півдня України провокацією. Але ця провокація має два кінці. Провокуючи українську людину, вона провокує й жидівську непевність самої справи та неминучістю загострення її в майбутньому. Проводирі жидівських організацій, що збирають на цю справу гроші та агитують серед темної жидівської маси, підбиваючи її на гереселення, утаюють од неї всі труднощі його та небезпеки. Не грає ролі, чи такої поведінки вони допускаються свідомо, чи самі при цьому виконують роль сліпого знаряддя в інших руках. В одному і другому разі легковажність сумежить із злочинністю, а злочинність з неминучістю фатальних наслідків од цілої цієї афери. Можливо, що сьогодні хтось заробляє на цій афері, але в інтересах самої справи лежить, щоб цих аферистів вивести на чисту воду і пролити світ на таємничні махинації, в гру яких замішані темні сили і злочинні наміри. Ми припускаємо, що певні кола жидівства загадко захопились тією легкістю, яка ніби цікує собою всю комбінацію утворення жидівської держави в складі совітських республік. Справді, який інтерес утворювати її десь в Палестині, в сусідстві з непевними арабами і на чолі з генерал-губернатором од Англії, коли певну ілюзію жидівської державности можна сотворити ближче, на багатій землі і з меншою витратою праці та грошей.

Що? Ворожнеча українського народу, що сам тієї землі не має і що його спроваджують по за межі України? Косі підозрілі погляди його на зайдів? Можливість ускладнень у майбутньому, антисемітизм, що може вилитись в розрухах, скерованих проти переселенців?

Все це — фантазія. Адже др. Боген і др. Розен запевняють в сталості большевицької влади. Адже в складі її єсть і Троцький, і Зінов'єв, і Каменев. Хіба вони не стлумлять залізною рукою вибухів місцевого населення? А потім, совіти мають відділи «Г.П.У.», що стануть на сторожі прав і переселенців і створенної ними чи для них нової республіки. Отже все складається як найкраще й віщує як найсвітліші перспективи, бо землі України напевне багатші від тих, що то про них сказано було, що «молоком і медом течуть».

Засліплені цією ілюзорною легкістю і нерозважливістю, ініціатори цієї справи підпали впливові переоцінених ними можливостей і знехтували тими дразливими труднощами, що їх здавалося б мусіли зважити при вирішенні такої складної проблеми, як утворення жидівської державности на землях, які належать українському народові і йому самому потрібні як для задоволення свого власного голоду на землю, так і для зміцнення своєї сили в районі рідного Чорного моря.

Знехтувавши цим моментом, вони діткнулися грубо і нерозважно його національних інтересів, з порушенням яких він не може помириться і рівновагу яких він примушений буде відновляти, не зважаючи на ті «права», що їх сьогодні набувають од комуністичної партії та її «Уряду» жидівські колонізатори.

Вся ця справа, піднята впливовими жидівськими колами в таємничому порозумінню з комуністичною владою Москви, поскільки вона торкається України, розпочата і переводиться без згоди українського народу, в супереч і на шкоду його життєвим інтересам. Методи, якими при цьому користуються обидві сторони, за рахунок третьої і без її згоди, нагадують непевне подводження людей, що використовують ситуацію сьогодняшнього дня, не думаючи проз автрашній, і не зважаючи на відповідальність свою за ті події, що можуть повстати в наслідок сьогодняшніх заходів завтра.

В інтересах обох народів — і українського, і жидівського — лежить не допустити до того, щоб це «взавтра» було захмарено небажаними подіями на ґрунті захоплення жидівськими переселенцями українських земель, спровадженими сюди злочинною легковажністю різних комісіонерів, що заробляють на людських душах. Поки не пізно, інспіратори колонізаційної гарячки повинні б схаменутися і подумати над тяжкими наслідками розпочатої афери.

Г. Рокитний.

УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ У ФРАНЦІЇ.

Як відомо, організоване життя української еміграції у Франції розпочалося не так давно і, здавалося б, за той, порівнюючи, короткий час та при тих достатках матеріальних — цілком слушно не могло ще воно укластися в певні рямці, в певні форми, але все ж, повторюємо, за цей короткий час протягом року еміграція українська себе вже виявила і то з доброго боку.

Наплив українців до Франції стався через брак можливих умов життя й праці по інших країнах, а тому емігранти українські приїздили до Франції здебільшого обдерті й босі, змучені та виснажені (особливо ті, хто був в таборах і взагалі в Польщі). Їх гнали сюди злидні, що годі було вже витерпіти. Беручи це на увагу, цілком зрозуміло, що перші часи наші емігранти мусіли хоч так ськ ставати на ноги матеріально, а по-пережитих роках — і духовно відживати.

Так почали повставати в кінці 1924 р. такі організації, як Кнютанж, Шалет, Оден-ле-Тіш, Ромба тощо. В Парижі, не дивлячися на досить велику кількість українців, що з різних часів перебувають там, місцева організація не уявляє з себе великого й сильного організму. Яскравішими й міцнішими — являються периферійні громади.

Не торкаючися детально історії повстання організованих форм життя нашої еміграції у Франції, коротко подаємо певні етапи. 21 вересня 1924 р. відбувся підготовчий з'їзд, на якому представлені були такі громади: Кнютанж, Оден-ле-Тіш, Ромба, Вільрю, Шалет, Париж

та Люксембург. Цей з'їзд виділив комісію по скликанню першого українського емігрантського з'їзду, який через три місяці й відбувся в Парижі — 3 і 4 Січня 1925 р. На цьому з'їзді були представлені всі ті громади, що були й на підготовчому з'їзді в Кнютанжі, та ще кілька місцевих українських організацій у Парижі. На цьому з'їзді було закладено «Союз Укр. Емігр. Організацій у Франції», затверджено його статут та обрано першу Генеральну Раду, як зверхній виконавчий орган Союзу. В Союз увійшли всі згадані організації, крім Люксембургу, що, будучи закордонною для Франції організацією, згідно з тамошніми законами, не має права входити в склад організацій у Франції. 15 і 16 серпня ц. р., відбувся 2-ий з'їзд Союзу, на якому вступили ще нові члени — нові молодші організації, що повстали за це півріччя, а саме такі громади й гуртки: в Юзі, в Коняку, в Кан, в Ля-Рошелі, в Сен-Бріс Курселі, в Марен, та в Сен-Дені (під Парижем).

Таким чином ми бачимо, що на протязі року еміграція українська відбула три з'їзди, причому організаційна стадія її життя ще не закінчена, бо на периферії ще починають в різних місцях гуртуватися українці в громади.

Цікаво придивитися до тих можливостей, що наші емігранти використали для організації, — з одного боку, і які сприяли розвиткові самоорганізації, — з другого.

Потрапивши в умови, де життя урегульоване певною нормою праці й відпочинку, увійшовши в цей ритм дня і ночі, наші емігранти, маючи перед собою напевно окреслений бюджет власного заробітку, знайшли змогу урегулювати й своє внутрішнє життя — і особисте, і громадське.

Певне почуття індивідуальної волі тут, чого їм так бракувало чи в Сербії, чи в Болгарії, а найбільше в Польщі, де особа нашого емігранта була звязана в своїх вчинках всякого роду «пшепустками», «позволеннями» та іншими обмеженнями спокійного життя, — це почуття свободи від всяких «несподіванок» розвинуло стремління до ширшої громадськості, а разом з тим і до творчого діла, до спокійної діяльності.

Ще один важливий момент — це те, що, будучи у Франції, вони відчували себе більш віддаленими від батьківщини, а тому й стремління до об'єднання, само собою розуміється, вилилося в яскравіших формах, навіть, так би мовити, в більш категоричних, ніж то було напр. в Польщі. Тому то треба підкреслити національний характер об'єднання. Гострота партійних поглядів та особистих моментів якось одійшла на другий план, а на першій плані — національні ознаки організації з твердими засадами, зазначеними першим пунктом у статуті Союзу: «Союз має на меті об'єднання всіх укр., емігрантських — громадських та професійних організацій, на терені Франції суущих, на ґрунті незалежності Держави Української та соборності земель її». Вставкою слова «емігрантських» ясно й недвозначно еміграція наша у Франції зазначила своє відношення до окупантської влади на Україні.

Нові обставини, нова атмосфера, нові умови, а може й нова роля — викликали необхідність організованого життя й сприяли його роз-

виткові. Треба сказати, що були й не аби які перешкоди в цьому напрямку, і ми були би небережними, коли б не вказали на них.

Одним з головних мінусів це — незнання французької мови. В цьому полягає й першопричина часом нечигідних, а часом і дуже тяжких умов праці. Тяжко доводиться тим, хто працює на хліборобських роботах, бо часом бувають зовсім відрізані одні від других, а робота в полі від сходу до заходу сонця не дає вільного часу на вивчення мови. З другого боку, на великих фабриках, де працюють наші емігранти, склад робітників такий різноманітний і інтернаціональний, що годі й думати, що перебування там допоможе у вивченню мови. Кільки слів од шефа чи контр-метра та якесь слово з уст гарненької дочки хазяїна бістро чи ресторації — ще мало для того, щоб мову вивчити. А без мови поліпшення свого становища абсолютно не можливе. Тому то де-які наші громади, як Шалет, Оден-ле-Тіш, заклали у себе курси французької мови, на яких навчання йде досить успішно. А де-хто самотужки вдома у вільні години намагається перебороти цю перешкоду.

Друге неприємне явище, що явилось разом з тим і чинником, який об'єднує й скріплює, це те, що французькі влади та підприємці, базуючися на тому, що Українська Держава не була визнаною, одмовляються визнавати українську національність, а накидають нашим емігрантам «nationalité russe». І першими словами на французькій мові, які вивчив наш емігрант, це були — «non, pas russe — ukrainien». Але поволі, з силу певних заходів, і надзвичайної твердості наших емігрантів в цьому відношенню, це явище ліквідується, особливо на провінції, де вже в документах зазначають українську національність.

Треба сказати також, що розпорошеність наших емігрантів, що працюють по фермах та на виноградниках, уявляє з себе не аби яку перешкоду для організаційної праці, бо й умови праці на фермі й віддалення такого «одинця» від другого не сприяють регулярному контактowi поміж ними та з ближчими до них центрами скупчення наших емігрантів.

До всього цього варто додати якесь спеціально вороже відношення росіян до наших емігрантів. Кількість росіян в тисячі разів перевищує кількість наших, і вони перебувають у Франції з давніх часів. Цей момент почасти теж прислужився до заснування українських громад. Показати себе відмінними від росіян і в домашньому житті й назовні, показати це організовано, сказати однодушно директорові чи адміністрації, що ми не росіяне, — ось що штовхало почасти наших емігрантів до самоорганізації й тіснішого об'єднання. Ці відношення росіян до української еміграції підкреслюється головним чином там, де перші займають упривилєговані посади та місця, як на деяких заводах. І навіть ті росіяне, що поруч з нашими емігрантами виграють кокс чи вугілля одною французькою лопатою, або на станках точать складові частини якоїсь машини, — не можуть примиритися з українським «шовінізмом», а цей, не приведи Господи, з «сепаратизмом». Особливо гостро ці взаємостосунки виявилися на металургічних заводах в Альзасі.

Не можна не оминати й певної розкладової роботи, що ведуть більшовики серед нашої еміграції, але ця робота ґрунту не має, і кількість «новообращенних» є, порівнюючи, мізерною.

І не дивлячися все ж таки на всі ці перешкоди, що в початковій стадії сильно гальмували організаційну працю, наша еміграція згуртувалася, об'єдналася в Союз й продовжує далі працювати, жити й творити. Кожна громада, як одиниця, уявляє з себе одмінний од другої організм, з певними властивими тільки їй прикметами, але принципово як по статутовим своїм засадам, так і зовнішнім формам свого життя — не відрізняється від інших. В кожній громаді є прихильники тої чи іншої політичної думки, того чи іншого напрямку, але — як громада, що об'єднує українців, кожна з них є сильною національно, міцною і сповненою. Цей факт, що на периферії національні вимоги сьогодняшнього дня перевищують особисті чи партійні інтереси серед більшості нашої еміграції, — цей факт треба признати великим плюсом, який складається з одного боку з почуття внутрішньої дисципліни, а з другого з потреби, як не бажання, показати себе на зовні одноцільним й однолітним тілом. А це є доказ вищої ступені національної свідомості і розуміння свого завдання на еміграції.

Кожна громада більш менш урегулювала своє внутрішнє життя.

Одна з найкраще зорганізованих громад — Українська Громада в Шалеті — має свою їдальню. Все майно, починаючи від кухонних казанів і кінчаючи столами, ліжками та відельцями — є власністю громади. Столується біля 80-90 чоловік. Власна адміністрація, кухня — чисто українська. Є вже сяке таке господарство: свині, кури, крілики та голуби, навіть громадський пес — Дік.

Громада має свій клуб, де є піаніно, карти, шахи. Виписують газети й журнали. По суботах влаштовують вечірки. Заснували курси французької мови, влаштовують екскурсії до Парижа, уряджують шахматні турніри тощо.

Громада завоювала симпатії адміністрації заводу, на якому працюють її члени, і цілком зрозуміло, що ім'я Української Громади в Шалеті — дуже високо стоїть. А громада нараховує всього лише до 70 членів. Цікаво одмити, що в Шалеті росіян нараховується більше 800, але майже неорганізовані.

Громада в Оден-ле-Тіші починає ставати на ноги й, дякуючи енергійній праці своєї управи, — починає вже закладати й кантину, а клуб, читальню тощо вже заснувала. Організували теж курси французької мови, на яких вчиться більш 60 членів, заклали касу позичкову. Ця громада нараховує більш як 120 членів.

Невеличкий гурток при цукроварні в Юзі так само має їдальню, городи. Улаштували досить добру бібліотеку, виписують часописи тощо.

Громада в Кнютанжу, що колись дала тон всій організаційній роботі, підупала, бо з її складу вибуло багато членів, що переїхали на працю до Шалету, чи Парижу чи деінде з огляду на тяжкі умови праці та несприятливе відношення до них адміністрації, але ім'я гро-

мади в Кнютанжу на завджди лишиться в історії організованого життя нашої еміграції у Франції.

Менші громади та гуртки, як в Марен, Кан, Ля-Рошель тощо недавно розпочали своє життя і ще не мають тих здобутків, як старші громади.

Варто було би торкнутися матеріальної сторони — себ-то питання заробітку. Зараз можна говорити тільки приблизно, бо точних зібраних даних ще не має, але оскільки відомо, то заробітня платня хитається від 1 фр. 70 сант. до 2 фр. 50 сант. і більше на годину. Це залежить від роду праці і від здібностей та фаху. На одному й тому ж заводі ріжно працюють: є і 8 год., є й 10, часом і 12 год. Робота на акорд — т. зв. раг ріесе, од штуки, дає значно більший заробіток. В середньому денний заробіток виносить від 16 до 25, а той більше франків. Коли в громаді є італіяня, то харч обходиться, порівнюючи, не дорого (10-12 фр. денно). Емігрант, що скінчив контракт, завжди знайде собі більший, ніж по контракту, заробіток, бо вже й мову підучив трохи й якогось фаху набув. Перші часи відбування контрактів здебільшого проходять в тяжких умовах. Але помітно, що після пяти-шости місяців праці, наш емігрант вже одягнувся, обувся як слід, що показує вміння розпоряджатися тими засобами, що є під рукою. Багато з них виписало свої родини, деякі — навіть з України.

Поминаючи деякі негативні сторони внутрішнього життя, як суперечки тощо, чого не можна оминати в громадському життю, все таки приходить дивуватися тому вмінню пристосовуватися до обставин, тій здібності використовувати ці можливості й ритмувати внутрішнє життя громади в спокійний творчий процес. Зарекомендували себе наші емігранти добрими робітниками, за що їх цінять. Організувавшись в Союз, показали себе свідомими українцями, підтримуючи його власними внесками. В нових обставинах національно-громадська праця наводить серед нашої еміграції благодатний ґрунт і, кінчаючи цей короткий огляд, хочеться сказати тільки: «щастя Боже».

Л. Котович.

МІЖНАРОДНЯ ВИСТАВА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА І МОДЕРНОЇ ІНДУСТРІЇ В ПАРИЖІ.

Велика вистава доживає останій місяць свого життя.

Цікаво зробити їй хоч загальний огляд, щоб вияснити собі, наскільки вона зреалізувала ті широкі вимоги, які до неї ставилися. Перш за все сама по собі ідея організувати виставу модерну дуже трудна для реалізації. Бо справді, що таке модерне мистецтво? Які його форми, де його межі?

Як що вже й не згадувати про прерафаелізм в Англії, школу у Нансі і шукання Вільяма Моріса, Рескіна та інше і вважати за початок шукання модерних форм початок нашого ХХ-го віку, то можна визнати, що за ці 25 років зроблено багато. Але це все ще сировий, необроблений матеріал, його форми ще не вироблені й незакінчені. Отже перед

організаторами вистави стояло велике питання, як одокремити модерне мистецтво від старого. які межі поставити, приймаючи експонати. Розповідають, що коли голову прийомної комісії запитали, по яких саме ознаках буде він опріділювати, що експонат є модерний, то той ніби відповів, що він повинен бути «а ні на що не схожий».

Звичайно це анекдот, але це питання залишилося кардинальним: і минажче побачимо, оскільки організаторам вистави пощастило вив'язатися з цього становища.

Згідно з умовами прийому всі артисти, всі аматори, над чим би вони не працювали, чи то камінем, деревом, металом, керамікою, шклом і т. ін., якої б форми вони не вживали, і на що б її не призначали, повинні виявити себе модерними, надаючи своїм творам логичну та гармонійну форму, пристосовану до умов сучасного життя і передану перфектно.

Було постановлено саму виставу поділити на п'ять таких відділів:

- 1 відділ -- архітектура,
- 2 ,, -- омеблювання (дерево, шкіра, метал, папір, забавки, наукові апарати, музичні інструменти і транспорт).
- 3 ,, -- оздоблення (одяг, моди, квіти, дорожчості).
- 4 ,, -- мистецтво театру, вулиці та саду.
- 5 ,, -- навчання.

Під виставу було одведено велику площу у 23 гектари вздовж берегів Сени, поміж авеню «Les Champs Elysées» і «Hôtel des Invalides» включаючи сюди цілу Еспланаду Інвалідів, міст Олександра III і «Grand Palais».

В цій статі ми хочемо спинитися в першу чергу на архітектурі.

Почнемо з Еспланади. В її загальній композиції можна відмітити досить додержану дисципліну що до розподілення мас, які зберігають вільною широку центральну алею Еспланади, з великою перспективою аж до готелю Інвалідів. З обох боків Еспланади, починаючи від Сени, тягнуться дві довгі галереї, зайняті одна французькою, а друга чужоземною продукцією. З них на увагу заслуговує перша-твір французького архitekта Соважа. Гармонійні трохи сумні лінії — все чорне з золотом. Слід одмітити тут цю прихильність до чорного кольору, який часто трапляється на вистазі (так наприклад головний вхід, павильон «L'intransigeant» і т. д.).

В архітектурі окремих крамниць цієї галереї помітно бажання уникати окремих виступів, використовуючи лише заглиблення, гру світу і тіни.

Поміж тих двох галерей, з двох боків центральної алеї сплановано два невеличкі садки — це рука талановитого французького архitekта Ламбера. Коли взяти на увагу, що Еспланада властиво уявляє з себе великий міст, під котрим проходить залізниця, і що тому її не можна було занадто навантажувати і садовити глибоко великі дерева, то треба признати, що архitekт добре виконав своє завдання. Ряд червоних пилонів, з'єднаних по між собою купами квітів, робить приємне і гар-

монієне вражіння. По обидва боки цих садків знаходяться чотири павільони великих паризьких крамниць: «Au Printemps», «Louvre», «Bon Marché», і «Galerie Lafayette». З них слід спинитися над оригінальною формою павільона «Au Printemps», збудованого в формі конуса з керамічним оздобленням і майже величними лініями входу.

Далі центральна алея роздвоюється, обхоплюючи подвійний павільон севрської мануфактури, дві частини якого з'єднує мазаїчний килим, що його оточують колосальні чотири вази, а середина занята сажалкою з водяними ліліями. Самий павільон добре додержано у спокійних тонах, з спокійними лініями мас і, що приємно, без різких кольорів, на що почасти страждає вистава. Вдалий поділ павільону на дві частини не закриває перспективи і дає можливість на фоні неба бачити могутній силует готелю Інвалідів.

За павільоном Севру знову йдуть дві довгі галереї, з'єднані поміж собою атриумом подвір'я ремесників. Дві башти по краях цих галерей, на наш погляд, занадто великі, тяжкі і виходять із загального масштабу виставки. Добре вражіння залишається від цього подвір'я ремесників. Вдало витримані і лінії галерей, які його оточують, і мирні фонтани. На жаль це приємне вражіння трохи зменшують футуристичні фрески на стінах і, як б сказав, невдале трактування панелів.

Ліворуч од подвір'я ремесників знаходиться театр, збудований відповідно останнім вимогам сучасної техніки. Тут виразно проступає головне бажання зробити найпростішою його конструкцію і разом з тим надати йому якомога більше комфорту. Це підкреслює і його перестіль, з'єднаний з театром атриумом, і партер з великим нахилом підлоги, щоб з кожного місця добре було дивитись. З цього боку він нагадує принципи театру в Байреїті. Одною з новин являється сцена поділена на три частини, які можуть бути з'єднані в одну чи навпаки представляти три різні сцени.

Майже всю решту вільної площі поміж згаданих галерей займають павільони французьких провінцій. Кожна виставила те, чим вона вславилася, свою спеціальну продукцію. Так Ліон і Сент-Етієн — шовк, Мілюза — свої сукні, Нансі — коване залізо, Бург — свої зразкові ферми, Руан — свій сідр і Бордо — своє вино.

З боку готелю Інвалідів вистава кінчається брамою «химер», що дуже схожа на львину браму у Мікенах.

Вертаючись до берегу Сени, бачимо великі галереї транспорту і руху, де виставлено і нові вагони залізниць, кабіни аеропланів і пароплавів, автомобілі з новим модерним оздобленням. Тут иноді зустрінете досить дивні несподіванки, як от спробу надати модерному автомобілю у 40 HP зовнішню форму карети часів Людовика XIV.

Варто спинитися на куточку дитячих забавок. Архитектові Пелет'є спало на думку надати йому наївний і ширий вигляд дитячих будиноків і форму близьку та зрозумілу для дитячого ока. І це йому вдалося: ми бачимо тут і великий млин, неначе зроблений з медяника, і колосальні гриби, під якими ніби ховається сила цікавих забавок.

От ми коло самої Сени. Міст Олександра III збудований так само двома рядами крамниць, на зразок стародавніх мостів «Au change»

і «Notre Dame». Шо правда, сама форма цих галерей досить невдала. Вона до де-якої міри нагадує форму рядна, напнутого на окремі стовпи, що дає по фронтону хвилову лінію. Здавалося б, що у цьому випадкові було б значно краще і простіше лише модернізувати злегка оригінальну форму вищезгаданих середньовічних мостів, що на жаль уже не існують.

Пройшовши мостом, ми вже на другому березі Сени, як раз проти головної брами вистави. Це твір архitekта Фав'є. Принцип входу, який іде поширюючись уступами до середини, цілком раціональний. Приємно глянути на ряд пилонів, з'єднаних ажурною стіною, неначе виточеною з каменя. Шкода тільки, його кольори — чорне з сріблом — занадто жалобні.

Повертаючи праворуч, ми входимо в сферу простих провінціальних будинків, в яких, не зважаючи на проби модернізації, ще кріпкі свої старі традиції. Так Франш-Конте зберіг силует своїх високих двусхилих дахів. Бері — принцип будівлі з внутрішнім подвір'ям; Прованс і Альпи — свій нахил до величних фарбованих площин, плоских дахів, подвір'їв, викладених каміними плитами, «ratio», де дзюрчить водограй, та легких трельяжів.

Спинимося ще на хвилину перед павильоном м. Парижа, де представлено різні його продукції і працю міських ремесничих шкіл. Це вже будівля цілком модерна, добре видержана що до пропорцій в масах. Її бліде пофарбування з широким оранжевим мармуровим фризом зовсім до речі. Коло нього цікавий фонтан молодого скульптора Луайо. Гарна композиція трьох лебедів з широкими крилами коло центральної постаті дитини.

Ми дійшли до входу на виставу з боку площі «Concorde», що уявляє оригінальну композицію десяти великих, коло 40 метрів, стовпів. Звичайно можна сперечатись про раціональність такого входу, але безумовно він має в собі багато алкору.

З цього боку, але ближче до Сени йде серія павильонів чужоземних держав. Коло двадцяти націй прийняло участь у виставі. Загальне враження, що ці нації вздеб; льшого залишилися вірними своїм старим традиціям і дали дуже мало модерного. Згадаймо хоч би монументальний павильон Італії з його цілковито класичними деталями, Греції, — що на ньому печать сивої давнини. Японія так саме дала дуже гарненький тип звичайного японського будинка, з своєю складною композицією дахів та легких стін з дерева та паперу.

Колосальний павильон Бельгії, про який один їдкий критик висловився, що він більший од самої країни, має досить вдалі пропорції з перевагою вертикальних ліній.

Англія дала оригінальну композицію східної архitekтури своїх колоній, головним чином Індії, але залишилася в цілому вірною своїм старим традиціям.

Від Туреччини можна було б чекати більшого. Нам здається, що для неї було б краще дати простий тип турецького будинку, може лише трохи його змодернізувавши та пристосувавши до вистави. Турецький ресторан, що нагадує звичайну мечеть, нам подобається значно більше

простотою своїх ліній. Середина павильона, де продають рахат-лукум та різні дрібниці, ще слабша: вона просто нагадує нам київські контракти.

Підходимо до страшного совітського павильону. Що до нього, то можемо просто задоволенням зазначити, що вся критика поставилася до цієї потвори цілком негативно.

Вибагливіші з критиків висловлювали думку, що це провина французських робітників, які, отримавши з Москви скрині з окремими частинами, просто переплутали номери і зібрали все напереверт. Але другий критик зауважив вірніше: «просто большевики хотіли нас вразити своєю безцеремоністю» і, додамо від себе, — вибачайте на московським слові, — своїм «хуліганством».

Дійсно, уявіть собі дві недоладні трикутні коробки, з'єднаних поміж себе кривою драбиною, перекритою дахом, що пересікається на зразок ідеальних московських «ізд», а коло них три стовпи, зв'язані косими площинами з червоним прапором на горі. Ото вам совітський павільон. Стіни вимальовані щиро червоною фарбою, може на спомин про ту кров, яку пролили московські кати, насаджаючи свої «високі комуністичні ідеали». А в середині ще гірше. Коли що добре, то це старовина. Старовиною віє од невеличкої кількості виставлених річей, на яких бракує тільки етикетів, щоб довідатися з якого власне музею їх взято. Де ж та продукція «великої культурної праці» большевиків? Як що не згадувати про модель якогось совітського пам'ятника, що нагадує більше каркас з дроту обідраного манекена. та тарілочок з портретами «Іл'іча», то можна спокійно сказати, що цієї продукції і нема. Все, що виставили большевики, це не їх праця. Це зроблено до них. І ця вистава дає нам більше, ніж всі ті їхні офіційні заяви та справознання, щоб уявити собі, що таке в дійсності їх промисловість. І коли і наш народ, такий багатий на артистичну ініціативу, не зміг цього разу нічого показати світові, то це тільки знову і знову підкреслює, в яких неможливих умовах доводиться йому перебувати під чужою окупацією.

І це відноситься не тільки до України, але й до всього, що большевики виставили в своєму павільоні. Держава, яка нічого не творить, не може існувати.

Слід спинитися перед прекрасним павільоном Еспанії з впливом старих еспанських будинків-внутрішнім «ratio» та фонтаном.

Далі, у напрямку до Альмського мосту збудовано ціле французьке зразкове село. На жаль, відсутність більшої площі занадто збила до купи будинки. Але про те тут все ж є і крамниці, і аптека, і пекарня, і коршма та таке ин. Мерія ще нагадує нам модерний стиль 1900 р. Цікава ідея «будинку для всіх» що має служити селянам за місце на зібрання для розваги й одтягати їх од коршми, де вони звичайно проводять свій вільний час. По ідеї це добре знайомий нам народний будинок, майже невідомий у Франції. Зовні «будинок для всіх» має вигляд т. зв. раціональної архітектури трохи з нахилом до кубізму. Конструкція його підкреслює, що будинок спірається на цілу систему стовпів, з інтервалами, заповненими матеріалом, що грає роллю лише ізолятора. Вабить до себе око надзвичайно мила церква, твір французького архи-

текта Дреза. Вона цікава як пристосування модернізації до церковної архітектури. Красивий сильний фасад в модернізованому романському стилі. Шкода, що відсутність місця не дала можливості розвинути план церкви, і тому вона робить вигляд скоріше частини, ніж цілої церкви. Гарно витримано в стилі бретонський і альзаський будинки. Ці останні додержуються так саме своїх старих традицій, і модернізація на них позначилася дуже мало. Згадаймо ще два гарні павільйони північної і західної Африки та Індонезії. Перший збудовано в формі тубільного храму з коничною банею, а другий одбиває на собі звичайні прикмети китайської архітектури. І тут так само мало модерного. А як що ми й знаходимо спроби модернізації, то вони йдуть не з самого краю, а з метрополії. Спроби, що наперед засуджено на невдачу.

Годиться ще згадати про внутрішню архітектуру «великого палацу» з його монументальним вестібюлем, широкими вертикальними площинами сіро-золотого кольору, величними прямокутними просвітами.

Кінчаючи наш побіжний огляд вистави, можемо сказати, що у розвитку модерної архітектури Франція займає безумовно перше місце. Інші країни чи просто дотримуються старих форм чи — ще поволі шукають тих форм, через котрі Франція вже пройшла (кубізм і т. ін.).

За 25 років модерна архітектура зробила багато. Що правда, як ми вже казали, її форми ще не закінчені, але де-які основні риси її вже починають намічатись. Модерну архітектуру можна до де-якої міри назвати архітектурою раціоналізму.

Вона рішуче відкидає переобтяження будівлі різними деталями, які стомлюють око, і шукає головне — гармонії пропорцій у масах. Естетиці кривих модерне мистецтво хоче протиставити прямі лінії. З цього погляду модерна архітектура може назватися ретроградною. Бо це є поворот до античних принципів, але з модернізацією їх форм. Модерна архітектура раціональна, бо вона хоче відповідати потребам сучасного життя та тим матеріялам, що їх вживають тепер для конструкції сучасних будинків. Вона хоче дати максимум комфорту, залишаючись у спокійних формах.

Звичайно іноді вона допускається крайностей. Але кубізм, орфізм, рурізм і т. ін. так само для нас цікаві, як спроби, звичайно, поскільки це робиться широ.

Розвиток новітньої техніки вимагає від нас шукання нових форм, нових пропорцій. Залізо-бетон дає нам широкі можливості що до пропорцій. Наївно, як це й досі на жаль робиться, приміняти готіку до американських хмародрипів на 45 поверхів. Можна, звичайно, закидати модерній архітектурі Паризької вистави де-яку рекламність, не миритися з тонами, що аж кричать, але треба мати на увазі, що це лише етап еволюції модерного мистецтва, яке на наш погляд має будучність і стоїть на вірному шляху.

М. Шумицький.

ЕМІГРАЦІЙНІ МАНІВЦІ.

Тяжкі умовини еміграційного життя заставляють людину кидатися з одного кутка в другий.

Хворій уяві стомленої фізично людини здається, що найгірше у світі те місце, де він зараз працює, а найтяжча робота та, яку йому доводиться робити.

Тих, що живуть в Румунії тягне до Франції, до Чехо-Словаччини, до Польщі і навіть до неспокійних берегів Адріатики.

Тих, що роспорошені в інших країнах, тягне знов-же таки до Румунії.

І ліків для цієї психичної хвороби не має.

Коли одному з таких мандрівників доводиш резони й запитуєш:

— Ви зараз працюєте?

— Маю....

— Жити можете?..

— Що мені заробітки, коли морально ти не маєш спокійної хвилини? Кожний жандарм — твій господар... Тільки те й знаєш, що ходиш на різні реєстрації та перереєстрації.

— Скрізь це є. В одному місці більше, в другому менше. Але заробітки та умови праці не усюди однакові. Попадаючи в нове місце, в нову країну, без знання мови та умовин життя, — кожен може розрахувати лише на чорну та на тяжку роботу...

— Мене не лякає праця. Хіба, приїхавши сюди, я знав мову?

Коли знову-ж таки другого такого-ж хворого на мандрівництво умовляють: «Не рипайся, чоловіче добрий! Сиди на місці та поліпшуй своє становище тут. Той, хто не мандрує завше в решті виграє. В новій країні те-ж грошей не збирають на вулиці... Їх треба заробити... Але-ж там страшний поліцейний режим. Там кожної хвили ти почуватимеш, що ти небажаний в країні гість...»

— Е, — одмахується мов-би від осінньої мухи такий «літучий голандець» — що мені з того, що я не відчуваю за плечима жандарма, коли працюєш лише для того, щоби їсти... Коли я не злодій, то мене не турбуватимуть і десять поліцейних няньок. Хай собі доглядають... Та в решті — люди-ж там живуть. За те працю там знайти легше. І оплачується вона ліпше...

Такими сумнівами-мріями хворіє великий відсоток української еміграції.

Між тим всюди: і тут на еміграції і на землях нашої батьківщини — доля не всіх однакова. Одним ліпше, другим гірше. Залежить це від багатьох причин і — в першу чергу — від власної енергії та від бажання пристосуватися до тих обставин, в яких доводиться жити.

І в рідких, дуже рідких випадках, мандрівництво веде до поліпшення морального та матеріального стану мандрівника...

В більшості мандрівництво веде лише до занепаду.

Доказів цьому не трудно знайти серед «літучих голандців» якої країни, де доводиться перебувати нашій еміграції.

Неумолимий закон економіки стабілізує життя: де заробітня платня вища — там життя дорожче, і навпаки — де менше платять, — там дешевше можна прожити.

Не виключена з цього загального правила і країна доларів — Америка..

Більшість звикла думати, що досить перебратися до далекої Америки, що-б через рік-два, багато через п'ять, стати новим Рокфелером..

Між тим і там — Рокфелери нараховуються тисячами, а напівголодуюча худоба в істоті людини — десятками мільйонів.

Для ілюстрації дозволимо собі навести витяг з приватного листа, який не призначався для преси.

А в ньому читаємо:

«Хотілося написати побільше, але часу не було, бо працював за Н'ю-Йорком, а по-ночах вчився на курсах механіки. Тепер склав іспити на звання механіка-лайнотайпщика (наборні друкарські машини), і міняю свою теслярську працю на будівлях на іншу, а саме на механіку.

Це не тільки легше, але головне не має ризику життям, як було на попередній праці.

Ми так довго не переписувалися, що я вже відлежав 2 місяці в госпиталі, загоїв на протязі семи місяців голову та головне ліву руку, яку був переломив у двох місцях, коли упав на будівлі. Зірвався я на височині 26-го поверху з залізною балкою й упав на 23-й поверх, пролетівши 32 фути. Два мої партнери попали під балку й забиті, я щасливо опинився зверху балки, а через те розбив лише голову та переломив у двох місцях передплеччя, але тепер загоїлося, хоч рука вже не та. Перший раз був розбив ногу и провалявся з місяць. Тепер — цілих сім.

В загалі праця тут на будівлях така, що коли проробив день і цілий, то слава Богу.

Бувають випадки, не тільки що дня, а що години, коли розбиваються і вбиваються робітники, але за те ніхто не відповідає і навіть газети не пишуть, бо це звичайне явище.

Цент тут дорожче життя людини.

Я гадаю, що не слід ризикувати із-за нього життям і краще голодувати в Європі, ніж тут гинути.

Але тепер зміню працю на нову, де вже уникну зайвої небезпеки.

На будівлях гинуть тому, що система будування їх така: вперед ставиться остов з залізних «бімів» і стояків. Жадного рештовання не робиться, а люде лазять по тих залізних рельсах, шириною від 4-х до 12-ти дюймів, держачись за «вітер», як тут кажуть, і то на височині яких-небудь 500-600 футів. Ми, теслі, йдемо перші за зілізниками і на кожний «бім» робимо деревляний, «кож», в який наливається цемент, бо кожний шмат заліза мусить бути тут залитий цементом не менше як на 2 дюйми товщиною. — Це зветься «огнеупорна будівля». Отже мусимо не тільки ходити по тих бімах, але й працювати іноді годинами висючі в повітрі вниз головою, тримаючися ногами й лівою рукою за залізо. І так літом і зімою.

Взагалі на каторзі умови праці ліпші, ніж в де-яких індустріях Америки.

Але про це годі. Що було, те минулося. Будемо чекати гіршого. Це Вам відповідь, що роблю і чим заробляю шматок хліба. І дійсно шматок хліба, бо тут, завдяки періодичному безробіттю, хворобі від ушкодження то що, — людина зібрати майже нічого не може, коли хоче жити по людському.

А коли жити, як живе тут наша стара еміграція: їсти два рази на день і то не завжди варене, жити так, що в одній квартирі живе по три-чотири родини (по числу кімнат), а іноді й по дві родині в одній кімнаті, нічого не купляти для читання, ніколи не ходити до театру і т. д., то за добрий десяток років, при щасті, можна зібрати пару тисяч»...

Це пише людина з не аби якою енергією. Про це свідчать хоча-би та сувора школа, яку довелося їй пережити.

Людина, яка не тільки не боїться самої тяжкої праці, але яка володіє й мовами.

Та, скажіть по совісті, хіба, при затраті такої енергії, при такій каторжній праці, — яка хоче з країн Європи не може стати для такої людини легендарною країною американських мільярдерів.

Кожний сам кує свою долю.

І не від країни, а в першу чергу від нього самого залежить — чи зійде він на широкий шлях людського життя, чи піде манівцями сучасних еміграційних «літучих голандців» не тільки без батьківщини, але й без даху над головою.

Дніпро ГЕРОДОТ.

16 жовтня 1925 року.

Б у к а р е ш т.

Хроніка.

НА УКРАЇНІ.

«Заклик Академії Наук». У більшовицьких газетах надруковано заклик Академії Наук такого змісту: «Українська драма творилася в надзвичайно тяжких цензурних обставинах: близько 700 укр. драматургів не побачили світа в свій час завдяки обережності російської цензури. Де-які інтелектуалісти п'єси хоч у зміненому вигляді пробігли собі таки дорогу, отже величезна сила їх і до цього часу ще складає лише дорогоцінний скарб матеріалів до історії укр. драми і разом з тим громадянського руху. В наші дні, коли стали для нас приступними заборонені волинські матеріали російської цензури і коли ВУАН (тобто Всеукраїнська Академія Наук) приступила до розробки їх і опублікування, обов'язок укр. громадянства допомогти в надзвичайно складній роботі збирання відомств про укр. драматургів, що вже померли, або живуть де-як мало кому відомі. Комісія ВУАН по виданню пам'яток повітного укр. письменства, на чолі якої стоїть акад. С. Ефремов, звертається до всього укр. громадянства з щирим закликом. Вона друкує список укр. драматургів, що про них знайдено тепер ніякі цензурні матеріали і прохає самих авторів, або родичу їх або тих, що знають їх, подати які маютьесь, хоч би й найдрібніші, відомості. Відомості ці треба надіслати на таку адресу: Київ. Українська Академія Наук. Найважливіші відомості такі: 1. місце і рік народження або смерті і взагалі всієї хронологічні дати з життя (що повинне, то найкраще). 2. походження, служба, звичини і внутрішні обставини життя. 3. літературна й громадська, особливо драматична або театральна, діяльність. 4. які п'єси відомі, що відомо про ці п'єси: де й коли

виставлялися, або друковалися; за яких обставин писалися, під якими впливами. 5. коли є які матеріали іншого характеру — афіші, спогади, записки, листування, фотографії — за все це комісія буде надзвичайно вдячна і на бажання надсилачів, використавши, поверне все назад. Коли ж чому не можна надіслати таких матеріалів Комісія прохає хоч сповістити, де і в кого вони перебувають. 6. Комісія ще раз повторює, що ціллі однаково навіть найдрібніші рисочки або факти з життя письменників і прохає надіслати матеріали, не турбуючись про форму та мову відомств, лише про як найбільшу повноту їх». («Ізв. Одес. Губкома КДП» - Губисполкома і Губпрофсовета». 27. X).

Українізація більшовицької преси. Переведено з російської на українську мову видання «Пролетарської Пради». Згідно з постановою Політбюро при Ц.К.П. II (6) X. мають перейти з 1 січня 1926 р. офіційні видання цієї партії: «Комуніст» (Харків) і інші. В цей план входять також органи комсомольські та піонерські, рівно ж і літературно-наукові, мистецькі та інші. Щоденну газету «Радянське Село» переносять з Києва до Харкова і вона стає центральним органом для селянства.

Нові багатства України. Проф. Бельський, досліджуючи з геологічного боку Волинь, знайшов в околицях Ушомиру «тітаністий залізняк», з якого виробляють кранці. Крім того проф. Бельський знайшов місцевості з дорогоцінними камінцями — гірний кришталі та топази.

Переселення з України. Докладі українського наркомзема А. Одінцова на засіданні президента «Госплана» 7 жовтня стверджено було доклад-

чином, що «од усього колонізаційного фонду на Україні залишилося не більше як 200.000 дес. і що центр уваги напромаєма в питаннях переселення перенесено за межі України, головним чином на схід, куди намічено переселити протягом 1924-1925 рр. до 12 тисяч дворів. Взагалі слід зазначити, що переселені обслуговуються дуже зле». Отже з України переселенців наших селян... спроваджують по за межі України, але в цей саме час в «межі» України спроваджують зайців і організують цілу ягідницьку колонізацію півдня України. («Укр. Економіст» 8. X.).

«Досягнення» укр. промисловості виявилися на засіданні транспортної секції совіту з'їздів промисловості, торгівлі й транспорту. Щобено, член правління південних залізниць, подав досить цікаві ілюстрації таких «досягнень»: От, скажемо, лопата «нормальна» звичайна лопата потрібна для ремонту і урядження вагону, її тільки «дістати». А «щоб виконати такий гостро необхідний ремонт вагонів, шляхам (залізничним) приходиться або допускати зниження технічних умов або погоджуватися на виключення в умови зобов'язання приймати одночасно з «тяговими», так само й дошки, другого, третього і навіть четвертого сорту в кількості, цілком непотрібній і обтяжуючій шляхи. Так само і з шпалами. Щоб постачати їх Донецькій залізниці, «Україноліс» зобов'язав управління остаточно прийняти від нього шпалы 5-ти і 6-ти типів, умовою непередбачених і дорожчезі непотрібних, загрожуючи в разі відмовлення зменшити число шпал потрібних. Щоб не залізтися без шпал і не зірвати ремонтної праці, залізниця примушена була піти на цю вимогу». Це що до порядків постачання, а ось повідомлення про якість його: «взагалі існуючі технічні умови постачання шпал нашими лісотрестами не виконуються; постачені поїздовим ГПУ і Чесбілем зразки були всі забраковані». В галузі металургічної промисловості деякі вироби «дають 30 % браку».

Скарги на погану якість заліза, криці, різного струменту, а також на «неохайність болтових виробів (з окрема Югосталі і ЗОМТ) уявляють звичайне явище». Напр.: 1. гайки «мають неправильний куті грані», 2. котельне залізо — після проби показалося, що воно «складається з 2-х слоїв». 3. Труби газові «дають при гідравлічних досвідах розриви по місцю зварки і потіють» підчас проби на вигіб розриваються також і на місці зварки. 4. Криця інструментальна в процесі оброблення дає тріщини — «взагалі ж на швидке поліпшення металопродукції докладати дивитися песимистично, бо обслідування металургічної промисловості переведене НК. РКН. показало, що по заводських лабораторіях немає ні приладдя, ні реактивів, ні персоналу для переведення аналітичної роботи. Наші найбільші заводи часто не знають, яку сировину вони переробляють». Не дивлячись на всі хибі металургічної промисловості, їх приходиться брати, бо ліпших не дістати. Очевидно, якість ремонту при таких обставинах не може не бути підозрілою. А проте кенське справа стоїть не тільки в означеній галузі промисловості. От, скажемо, цегла «Укрелікаттреста» має хибі великий процент недопаку дає тріщини; ремні — розриваються; шкло — з пухирями; мідний купорос — «цілком не годящий для зарядки батарей» («Український Економіст». 8. X, №7.). Читач повинен не забувати, що сьогодні вся промисловість на Україні «трестирована» і уявляє собою державне підприємство. Не диво, що виробництво таких підприємств, що провадиться нетягучими руками і збагаченими мозками позначається загальним піднятом і низькою якістю.

Безпритупні дії. Зріст кількості безпритупних дітей на Україні характерне явище, що являється наслідком головним чином, усієї системи, яка падає сьогодні на наших землях. В боротьбі з цим явищем ВУІІІ не виявляє ні належної енергії, ні плану. На початок так званого нового «операційного року» (1925-

1926) загальна кількість безпритульних дітей, що були на утриманні центральної комісії допомоги дітям досягала 11.000. Яка кількість дітей залишалася по-за притулками та іншими установами «ЦКПомдита», — невідомо, бо совітської статистики в цій справі не провадилося. Тим часом, як це видно з доповіді згаданої комісії (надрукована в скороченню в ч. 229, 37. X., харківського «Комуніста») кількість безпритульних дітей не скорочується, а збільшується. Вирішено повести рішучу боротьбу з цим явищем: «взяти курс на забрання переросту (з пригудків) та розміщення їх по фабриках, заводах, совхозах і т. д.» Цю геніальну реформу надумався перевести «Нарокомпрос», якому передано тепер піклування про нещасних дітей. Її можна порівняти хіба з постановою, що оголошена в московських большевицьких газетах, про «розгрузку» психіатричних лікарень шляхом передачі хворих під догляд окремих обивателів за платню. Нема чого й говорити, що нова «реформа» в справі безпритульних дітей справи не розв'язує, а ще більше її ускладняє.

Нещастя з потягом трапилося 24. X біля ст. Березань Київ-Полтавської залізниці. Потяг пішов під напіш. Шість вагонів повернулося в щепи, решту ушкоджено. Шлях зіпсовано на протязі 250 сажнів. Ї багато жертв. Для вияснення причин нещасливого випадку призначено комісію. («Из. Одес. Губкома». 27. IX.).

— В Губнях на Полтавщині, як повідомляють «Вісти» (8. X.) після 48-годинної наради ухвалено присуд у справі «*«І а м п л а н с ь к о ї б а н д и»*». Вагажка Грицько Черниш, його помічник Косенко та Сіренко й Шумейко засуджено на розстріл, двох інших — на 10 років ув'язнення, решту — на менші строки.

Личарська смерть отамана Геращенка. Варшавський «Robotnik» (ч. 8) подає цікаві відомості про судову розправу над отаманом Геращен-

ком, якого оскарження большевицького окружного суду в Києві атестує «останнім» отаманом з обов'язку Петлюри. Ант обвинувачення закидав Геращенкові 81 великий замах і «кріпавий злочин» проти окупантської влади. Всі ці замаху мали характер політичної боротьби з совітами. Про ласку для себе отаман у суду не прохав. Як характерний момент треба зазначити, що Геращенко прохав заготувати до історії війни українців з большевиками, що так звана трипільська справа, під час якої загинуло кілька десятків комсомольців, а також затоплення двох пароплавів на Дніпрі, з озброєними комсомольцями, що їхали на поміч большевикам проти повстанців, є діло його рук. Суд большевицький засудив отамана Геращенка на розстріл. Присуд виконано. Так як поводить на суді Геращенко, можуть поводитися тільки лицарі до кінця віддані святій ідеї. Вічна пам'ять вірному борцеві за Україну.

«Національні меншості». В одеському районі переводиться виділення в окремі громади сел, заселених національними меншостями. В зв'язку з цим організовано: п'ять німецьких сельбудів, три болгарських, два молдавських; хат-читальні: німецьких — 1, болгарських — 2 і 2 жидівських. «Перелоною в праці серед національних меншостей є брак культурних робітників, а також недостача літератури і газет на мовах національних меншостей. Щоб полегшити справу про поповнення культурними силами, звернулися з проханням про перекидку робітників з Київ». В самій Одесі «нацменпробота» переводиться в інтернаціональному клубі; де вже організовано аж «13 секцій «нацменшностей». («Из. Одес. Губкома». 3. IX.).

Національні «меншості» на Україні. З большевицької преси видно, що для різних національних меншостей утворено досі 92 судові камери, з відповідною мовою, а саме 33 для жидів, 31 для росіян, 14 для німців, 6 для поляків, 4 для болгарів, 4 для греків. — В ук-

райському Совнаркомі повстала думка утворити окремий польський район з місцевостей Волині та Поділля, що охоплює собою 30 громад. Можливо, що на території цього району утворено буде окрему «автономну польську республіку» на зразок молдавської. Останню утворено спеціально для того, щоб муляти румунам, то чому б не подати очі полякам польською? Поки що більшовики українським селянам латинського обряду напаяють бути поляками.

Народня освіта в «Молдавській Автономній Республіці» ілюструється такими цифровими даними. На території «республіки» маєтсья всього 290 шкіл: з них українських 240, російських 20 і молдавських 21. Ці цифри виразно свідчать про всю шутливість утворення нової «автономної республіки», населена якої майже виключно складається з українців.

Мук українзації в Одесі виразно не подобаються «Соціалістическому Вестнику» — Центральному Органу Рос. Сов. Дем. Раб. Партії. (видається в Берліні). Одеський кореспондент цього органу в числі від 13 жовтня (№19) так описує відношення національних або етнічних меншостей до українзації: «дуже боляче відчуває населення українзації», що переводиться тепер форсованим темпом. В місті українців нічимна меншість, тимчасом дітей примушують вчатися по українському, а бородачих людей приневолюють сидати за граматику та складати іспит з української «мови». Навіть в кінематографах російський текст з поясненнями замінено на український. Останніми часами оголошено про заміну всіх вивісок до 1-го Січня на українські».

Ці не признання. «Харківські Вісти» — офіційний орган ВУЦК, даючи справоздання з «червоного суду» меланхолійно зауважує: «за останній час судові справи про розстрату «карбових професійних, кооперативних грошей уявляють з себе підле соціальне зло. Розстратники ці — великий й маленький паразити: полові, але

систематично грабують державне майно, розпорошують на вітер державні кошти; карий кодекс УСРР жорстоко карає за розстрату» (ч. 230 з 8 жовтня) але з цього нічого не виходить: риба псується з голови. Периферія не добре розуміє, а тому не відстає від центру. Ось ілюстрація: «по Єлизаветській окрузі кількість розстрат безупинно зростає. Коли в минулому році випадки розстрат були рідкі і мали місце переважно серед нижчих працівників (партійних або урядових), то цього року помітно, що розстрачують і працівники відповідальні» — так заявляє кореспондент «Комуніста» (ч. 229. 7. X.).

«Досягнення одеського пролетаріату». «Заходив підчас перерви на обід в їдальню і рідко побачив стіл, де б не лишалися дві-три пляшки пива. Пиво п'ють всі. І робітники, і робітнички, і молоді, і старі, і навіть підлітки — «фабзайчата». Підчас получки насильки наочні: часто полчка не перевищує 10% заробітати. Висновки звіден ясні: жінка плаче, діти годі їй босі. («Пав. Одес. Губкома». 3. IX.). Найбільше цікаво в цій сцені щоденний з натурп те, що пиво продає заводський комітет — себ-то «державна установка» на Джутувій фабриці в Одесі.

«Досягнення» ідеологічній комсомольців і партійців. В «Краснопрісненському локі» (стоїть в Одесі) звертають велику увагу на політичну освіту комсомольців і партійців, що підняють навчання і підлягають демобілізації. Улаштовують для цього спеціальні лекції і наради. Політробітники потіють, щоб демобілізовані повернулися додому свідомими і освіченими партійцями. Ось сцена з натурп, описана кореспондентом «Пав. Одес. Губкома» (ол. 3. IX.), малює досягнення, пороблені в тому напрямку: «півгодини докладний промови на тему про ситуацію революційного руху в зв'язку з стабілізацією капіталу: ультра-праві і ультра-ліві збечення і ин. В результаті комсо-

молець, якого прийнято до комсомолу кілька місяців тому, нічого не розуміє. — «Зрозуміли?» — запитує докладчик присутніх. Мовчанка. — «Ага, тоді я буду вас перепитувати». Починаються запити: «як повинен почувати себе справжній більшовик в сучасній ситуації революційного руху в зв'язку з стабілізацією капіталізму?» У відповідь комсомольці напружують мозок... і мовчать». — «А ось «досигнення» «жилькоопів». По вулиці Меринга ч. 64 в Одесі правління «жилькоопа» постановило брати з мешканців, що мають kota чи кішку по 20 коп за літку; коли ж хто не заплатить цього податку, то тоді «невлаченого» kota знищують. Спеціально для виконання операцій над такими жертвами найнято хлопчика, якому платиться за знищення кошкої штуки 5 коп. Можна бути певним, що цей хлопчик належить до гурту «піонерів» комуністичної партії і зробить велику кар'єру. Змалечку при звичається він котів різати чи вшати, а як підросте, то його й до людей приставлять такі функції виконувати. Хіба не шкода? зробити хлопця гниєм, а потім «співробітником» ГПУ».

Мораль серед червоноармійців. Про неї довідуємося з справоздання, «присвяченого засіданню пленума окружної парткомісії Української військової округи (Харківський «Комуніст», ч. 235) Серед інших негативних явищ в житті червоноармійців стоїть ніцтво ... 29% загального числа їх. Прикладів ніцтва з усіма впливаючими з нього наслідками, як от зносини з проститутками, зараза венеричними хворобами і т. д. можна навести дуже багато. Другим болючим явищем... є полова «рознузданість», неповажне відношення до родинного побуту і інші некоммуністичні вчинки. Пленумом було зазначено низку недопустимих випадків, коли партієць кидав свою жінку з дітьми без засобів і матеріальної підтримки. Досить великий процент притягнення за порушення партійної дисципліни... Газета не додає, що зазначені явища є органічним наслідком

комуністичних порядків, запроваджених більшовиками.

«З кого складається більшовицька міліція?» На це запитання дають відповідь пояснення головного начальника II на Україні Балицького. Він одночасно і нарко-внутрішній українського совнаркому і голова ГПУ, — отже свою підлеглу «братву» знає. Міліція «засмічена», по його словам, «недисциплінованими, бюрократичними і злочинними елементами». Коли зроблено було розслідування над діяльністю тільки 1.758 чоловік, то з цього числа треба негайно «зняти» 11, 3%. Характерно, що найбільший процент вигнаних падає на Харківську міліцію, що стоїть на стороні законності й порядку в осідку совнаркома України. Все це здебільшого особи «командного й адміністративного складу» — члени компартії: обвинувачують їх в «карних злочинах» («Правда» з 16. X.). Можемо додати, що злочини ці полягають в «хабарництві», лантажах і привласнюванні «скарбових грошей». З даних надрукованих в Харківському «Комуністі» видно, що ревізії Кіровоградського карного розшуку дали такі наслідки, що ревізорам довелося негайно усунути 60% урядовців і агентів цього голубиного гнізда. Слідство над діяльністю Київської міліції потягло за собою арешт 51 урядовця, а крім того і двох впливових — до останнього часу — на Київському ґрунті дам: пані Коваленко й Федько. Перша — жінка начальника адміністративного відділу міліції, а друга — начальника міської міліції. Обидві належали до «вищого дамського світу» впливових партійних кругів і брали хабарі такі великі і так одверто, що навіть більшовики примушені були пустити в рух «революційну законність» («Комуніст» №229.). Можна бути певним, що справу цих «дам» погасять, бо вони мають занадто високих покровителів, а розворушувати смітинку хабарництва це є в інтересах правлячих «верхів».

МОСКОВСЬКИЙ ГАНДЕЛЬ.

«Le Temps» з дня 25 жовтня ц. р. в своєму економічному додаткові в незвичайно спокійному тоні в розділі «Nouvelles diverses» містить замітку про франко-совітську «торгівлю».

Нагадуючи, що представництво комерційне ССРСР, через яке йде цілий торг, розпочало свою «діяльність» лише з початку цього року, газета подає такі дані цифрові: за 8 місяців: вивіз з Франції до ССРСР - 6.784.887 дол.; ввіз до Франції з ССРСР — 35.297.617 дол.

Вивіз з Франції до ССРСР розбивається по категоріях так:

різні тканини	1.519.164 д.
машини	1.262.238 »
електричне приладдя, телефоничне й телеграфічне	522.219 »
автомобілі	168.050 »
галантерея	616.614 »
фарби	639.470 »
масла й парфумерія	588.236 »
інші хемічні виробы	209.975 »
кінематографічні фільми	185.622 »
папір різний	108.995 »
шкіра	94.829 »
тканина шведська	43.929 »
різний крам	539.378 »
метали	86.108 »

Вивіз з ССРСР до Франції:

Споживчі продукти	20.086.635 д.
нафтових продуктів	10.892.812 »
текстильних продуктів	3.238.162 »
дерева різного	758.817 »
продуктів животинних	321.191 »

Що торкається закупок ССРСР у Франції у вересні місяці, то вони рівняються 1.914.683 дол.; цифра ж ввозу з ССРСР до Франції ще не виявлена вся, але взагалі вона значна і зокрема як для папни, то є 9.753.339 дол.

Отже для нас важні не ці наведені «Le Temps» голі цифри, а те що криється політичного, фінансового й економічного за ними. Загалом про це більшовики не люблять говорити: свої купівлі вони провадять в більшості через десяті руки і в кредит, платючи від 6 до 10%, тримаючи за кордоном цілу зграю своїх агентів, маклерів, родичів і спенів, що ще

більше удорожчує їхні закупки. Тому коли крам прибуває до «раю», то його ціна виростає в семеро. Крам куплений за кордоном служить в більшовицьких руках ще й фінансовою зброєю обирання населення, видавлювання так мовити не прямо податку, шляхом призначення згори немовірних цін. Так докладно відомо напр. що залізничні ліхтарі, куплені тут Московським урядом приблизно по 9 франків, продаються в східній Європі, або ССРСР, по 90 франків.

Куди йдуть таким чином здобуті з населення кошти, — всім добре відомо.

Розглядаючи вивіз з Франції, ми бачимо на око, що то є в близькості річі необхідні для сільського населення, зокрема України, бо Московський район, маючи свою промисловість, хоч і зруйновану, не в такій мірі потребує тканини, машин, галантереї й хемічних продуктів, як Україна, чисто хліборобська.

Але що до вивозу з ССРСР, то там ще грізніше — на 20.086.635 дол. вивезено споживчих продуктів. Де вони взяті? Ясно, що на Україні. На 10.892.812 дол. нафти. Звідки? Без сумніву з Кубані й Азарбейджану. От вам «вилов» до «отделенія». Продовжується царський грабіж і різняння лише вся в тім, що не під трьохколовим прапором, а під червоним. Увесь московсько-більшовицький гандель, то є руйнація економічного добробуту й розвитку поневолених народів, і тільки визволення з московського ярма може звільнити економічно Україну, Грузію і т. д. і припинити розпородження Москвою загарабаного добра.

I. З.

ЗРІСТ АНТИ-БОЛЬШЕВИЦЬКИХ НАСТРОЇВ.

(з європейської преси).

П. Чичерин у Берліні залучив журналістам, що ціла сучасна політика Англії веде до ізоляції Росії та до складення союзу держав, який би оточував Більшевію і, забезпечуючи всі інші країни

пропаганди, у своїх наслідках дав необхідне виявлення світової політичної і економічної ситуації, яку не можна назвати вигідною.

Не шукаючи навіть підтвердження цього у результатах Токарської конференції та у всіх останніх невдачах совітської дипломатії, але тільки спираючись на вищенаведеній заяві найбільш зацікавленого у цьому керівника сучасної російської закордонної політики, можна вірити, що воно дійсно так є. Знаючи, що англійський уряд, якого політика підлягає дуже опинії публичній і без повного порозуміння з якою він нічого ніколи не робить, ми мусимо признати, що сумні для большевизму висновки п. Черчилля являються лише підсумком сучасних настроїв у цілій британській державі. Ось кілька ілюстрацій.

Д-р Л. Гарвін в «Обсервері» (26. 7), хоч застерігається, що Англія не повинна видутуватися у ніяку війну, але каже, що треба полегшити Німеччині, оскільки для неї вигіднішим є порозуміння з Англією від інших союзів, скерованих до полегшення російського нападу на Польщу. Ще раніше «Вірмінгем Пост» (з 5. 6.) звертав увагу на необхідність реагувати на большевицьку політику з приводу заворушень в Китаю та зазначував зріст в Японії недовіри до большевизму, яких «обіцяли завжди далеко більші відчуження», і писав про обурення ірреальністю Пейпінського трактату і заворушенням у Шанхаю, де рука большевицька була виразно помітна. «Таймс» (з 30. 7.) з виразним задоволенням напостав беззмістовність переговорів про французько-російські борги між п. п. Далабіє і Крассіном, завязаних в Персінні, та про можливість відшкодування з Москви посла п. Гербета, якого заступить повірений у справах або навіть зміни посольства на легатію як у дрібних чи малозначних державах.

«Морнінг Пост» (з 10. 8.) гадає, що при існуванні Рамальського договору, хоч би тільки теоретично, як воно у дійсності є, необхідно схоронити атланту і довести до порозуміння з Німеччиною, щоб

«той маленький струмочок не міг стати великою рікою».

З нагоди сесії Ліги Націй «Вест-мінстерська Газета» (з 20. 8.) б'є акцирм з приводу необхідності вирішити швидко всі політичні питання у повному порозумінні з Францією. «Ми не можемо повернутися до давніх натягнених відносин з Францією на Сході, і доки ми не полагодимо всі західні справи, то не зможемо поладити східні».

(Кожному відомо, що головна західня справа, це б то порозуміння з Німеччиною і вступ цієї останньої до Ліги Націй - поладана у Локарно, а східна - це є вирішення російської проблеми, на яку приходить черга).

Вище цитувала «Морнінг Пост» гадає, що Польщі і Чехії Англія зовсім не бажає видати і у своєму числі з 1. 9. доказує, що для повного вирішення східних справ необхідно, щоб і Туреччина зрозуміла, що її головним ворогом під цей час є Совітська Росія, яка має намір ослабити її новою безкористною війною, щоб потім легше, користуючись її залежністю від своєї політики та слабкості, покласти руку на Золотий Ріг та згідно з старою царською політикою, якої притримуються і большевизми, захопити ворота до Чорного моря. При нім намовляє на зближення з британською імперією. Сьогоднішнє порозуміння з Німеччиною та наближення до узгодження політики західних держав на сході і цю справу полегшує.

Виразно антибольшевицькі настрої в Англії характеризує обурення, викликане большевицькими інцидентами на конгресі тред-юніонів в Скарборо (7-12 вересня), де виступав Томський, коли не було допущено до слова відомого англійського соціаліста д-ра Г. Тома. У наслідок цього конференція «Лебур Парті» від 29. 9 до 2. 10 пройшла під виразно антибольшевицьким знаком, бо було відкинуто всі ініційовані з Москви постанови, виключено й заборовено приймати до всіх партійних організацій комуністів, а б. прем'єр. Макдональд, заявив, що він настоював на виключенню комуністів, бо він

не є революціонером і «большевицький режим, який комуністи з Москви хотіли накинати світові, є лише режимом голоду й пригнічення». Це донадує, що Лебурпарті стає все більше під вплив здорової національної думки і висовується з під впливу анонімних ініціаторів експериментів, подібних доросійським.

«Дейлі Мейлз» (з 8. 10) пише, що англійський уряд постановив остаточно розправитися з комуністами як у самій метрополії, так і у колоніях. П. Архібальд Бодкін, генеральний прокуратор, у лорозумінню з жападармерією постановили заарештувати всіх провідників англійського комунізму, які приготували великі маніфестації. Небезпеку комунізму однодушно підкреслюють лорд Дербі, ліберальний генеральний адвокат Ю. Сімон, Д. Гук, генеральний нотар, і б. прем'єр трудовик Макдональд у своїх інтерв'ю в «Обсервері» та «Таймсі» та промовах на банкетах і зборах. Негайно потім було переведено труси й заарештовано Колліна, Інквіна, Кампбелла, Вінтрінгама, Руста, Канта і ще кількох провідників, яким може загрожувати й виселка. Рівночасно під оком міністра внутрішніх справ Джайнсона Пікса була складена для охорони порядку добровільна міліція (О. М. С.), кількість членів якої все більше й більше зростає.

Такі ж самі явища бачимо ми і у Франції, де не вдався зайнятований комуністами загальний страйк; де за заворушення у Дуарпенез притягнуто до відповідальності всіх вишніх; де, помімо немого впливу на уряд картею радикально-соціалістичного і соціалістичного, досить гостро взялися за комуністів, арештуючи і піддаючи судові депутатів Кашена Доріо, Ляпорта, Клямамоса. Ніхто вже тут не одуриє себе надіями на великі торговельні вигоди з большевиками, яких посередниками мали б бути місцеві комуністи; і на голословні запевнення Красіна на з'їзді рад у Харькові про торговельні можливості, відповів п. Гербет, посол французький, в своєму рапорті

надрукованому в «Франс-Екс-порт»: «що до наноного торгу треба признати, совокупність совітської системи та монополії задля закордонного торгу не є сприятливою». Раковський, говорячи про Англію, де він представляє Большевію, був чи більше правдомовним чи зручним, бо, сказав, що сьогодні нема нічого і розвиток торговельних зносин залежить від англійських банкірів.

Вся швейцарська публична оцінка рішуче вороже відноситься до комуністичної пропаганди і до яких небудь стосунків з її московською архіцентрацією. Багато статтів в «Журналі де Женев», «Базлер Нахріхтен», «Національ Цейтунг», «Женевський Трибуні», «Лозанський Газеті» і т. д. було присвячено совітській пропаганді в Китаю, Сирії та Марокко, не говорячи вже про страшні події в Болгарії пізнього тому. Швейцарці горді з того, що на їхній території перебуває Ліга Націй, рішуче заважди ставляться негативно до всіх руйнуючих нормальне життя большевицьких експериментів. Навіть соціалістичний «Фолькгерхт» (12. 11. 1718), констатує, що сучасною Росією править грубка деспотія, що веде до державного капіталізму, а не комунізму, і разом з «Нейс Цюрнер Цейтунг» (11. 8) підтверджує загальну обридливість сучасної совітської Росії. Рішучі міри, які було прийнято що-до припинення комуністичної пропаганди і догично за цим холодні стосунки з Москвою в Італії, в Іспанії та Болгарії, загальний антибольшевицький Угорщини, Румунії і німнічних країв, стерджують не згідно з декларациями політиків і статтями в пресі та свідчать про оздоровлення й зміну настроїв.

Німеччина, яка цілковито у себе зпишила комуністичний рух, навіть коли правий націоналістичний уряд продовжував з політичних міркувань утримувати стосунки з Москвою, охолола у всіх своїх надіях. Розпачливі спроби Чичерина та Литвинова захватити ці стосунки нормальними або налякати Німеччину зближенням з Польщею, спроби попасти на Мо-

карнську конференцію та уступив всім вимогам німців при складанню торговельної умови, — яка до речі дуже нагадує відомі турецькі капітуляції і забезпечує німцям колосальні несподівані права в Росії, — доказують, що більшовикам приходится зустрічати розчарованих їхньою політикою та їхніми методами критиків навіть там, де досі їх вітали ласкаво. Вся німецька поважна преса, «Кельнське Цейтунг», «Франкфуртер Цейтунг», «Мюнхенер Нейсте Нахріхтен», «Фосіше Цейтунг», «Берлінер Тагеблат», «Германія», «Юкал Анцейгер», «Дейтше Тагес-цейтунг», «Тегліхе Рундшау», віденські «Рейхпост», «Тагеблат», «Нейе Фрейе Пресе» та інші в один голос дають зрозуміти, що Німеччина не може забувати, що вона є європейською державою, яка має передовсім європейські державні інтереси. А коли додати, що й б. імператор Вільгельм в своєму останньому інтерв'ю звертає увагу на небезпеку зі сходу, яку може змобілізувати Москва, то матимемо повну картину німецьких думок.

В Америці відносини до більшовиків не змінилися і зостаються рішуче негативними.

Навіть Туреччина, звязана офіційними стосунками правительства Кемаль паши, слідує за російськими агентами суворо, а своїх комуністів просто викидає з шкіл та установ, віддає під суд та розстрілює.

В.

ПЕРЕД ШИРОКИМ СВІТОМ.

Українська осторога проти жидівської колонізації. В статті, уміщеній допіру в «Тризубі» про «Нову Республіку на Україні», згадано було про листа, надісланого «Об'єднанням Укр. Організацій в Америці» жидівській конференції, що відбувала свої наради в Філадельфії в половині вересня. Подаємо

тепер текст цього листа: «Панове! Іменем Об'єднаних Українських Організацій в З'єднаних Державах маємо честь висловити Вам наше щире признання за Вашу поміч терплячому жидівському населенню в усіх частинах Європи, а з окрема на Україні. Одночасно просимо прийняти до відома, що колонізація Української території є ділом московського уряду, який змріє до того, щоб викликати ненависть між нашим народом та жидівським населенням. Український народ, як цілість, вважає її актом неприязні та порушення своїх суверенних прав. Вважаємо нашим обов'язком повідомити Вас, що український народ бажає доброго співжиття з жидівським населенням та рівночасно надіється від нього дояльного поведіння. Піддержуючи колонізацію української території за згодою ворогів, а проти волі всього українського народу, Ви візьмете на себе певну відповідальність за всі тяжкі наслідки такого поведіння. Надіємося, що візьмете під розвагу наші пояснення та в той спосіб pomoжете нам внести краще порозуміння в співжиття обох народів. З високим поваженням Бол. Снопітакевич. Президент».

(«Ціло»).

Участь українців на конгресі меншостей в Женеві. В Женеві відбувся в половині жовтня конгрес меншостей. Брала участь в ньому і представники українців з Польщі — посол Васильчук, сенатори Черкавська та Черкавський. Українці внесли пропозицію, щоб конгрес спитався над вирішенням питання про право народів на самоозначення. Після розгляду цієї пропозиції спеціальною комісією, її було одкинено. Тоді українські делегати заявили, що вони можуть залучитися на конгресі тільки, як обсерватори. Сам по собі конгрес не відповідав своєму призначенню: він не одбивав дійсних потреб всіх національних меншостей, а тільки тих, що їх народи мають вже створені держави.

Заява українських соймових депутатів

Підчас перебування українських парламентських депутатів на конференції національних меншостей в Женеві, делегати ці — п. п. Васильчук, Левчанівська та Черкавський, зробили таку заяву представникові швейцарського телеграфічного агентства: «Як раніше, так і тепер польська влада переводить численні арешти на Волині й Поліссю. Арешти переводяться, головним чином, серед інтелігенції, студентів, учителів і керівників різних товариств. Ці акти польського терору польський уряд і польська шовіністична преса пояснюють боротьбою зістнуючими в східних провінціях комуністичними і революційними організаціями, що намагаються відірвати українські провінції від Польщі і встановити в них совітський лад. Але вицезгадамі члени Польського Сойму і Сенату заявляють на увесь світ, що польський уряд провадить боротьбу не з комуністичним рухом, а з українським населенням, як таким, бо укр. інтелігенція і укр. селяне, що їх полівіряють по тюрмах, — не комуністи. Утиски з боку польської влади над укр. населенням, що нараховує сім мільйонів людей, позбавляють його в Польщі найелементарніших прав. Чимало початкових і середніх шкіл зачинено або повернено на польські школи. Український університет, як і політехнічний інститут та інші укр. школи не перестають бути нелегальними у Львові. Польська влада заселює укр. території сотнями тисяч польських колоністів. Депутати запитують, чи є законним рух українського народу, що змагається тільки до самоозначення? Чи не вина в цьому рухові тих, хто з імперіалістичних мотивів захопив непопольський край і намагається заповнити його польськими колоністами? Чи не вина в цьому тих, хто встановив неладні кордони Польщі і поділив територію, заселену українцями? Укр. депутати, що безперестанно намагалися нахилити польський уряд до гуманного поводження, примушені тепер звернутися до

громадської думки цілого світу». (П. А. Т.).

З НАШОГО ЖИТТЯ НА ЕМІГРАЦІЇ.

Союз укр. емігрантських організацій у Франції.

Бюро Праці.

З огляду на те, що наші емігранти, які знаходяться по інших країнах, виїжджають до Франції на роботи часом не досить поінформовані про умови контракту, умови праці та життя тут, Генеральна Рада Союзу спеціальним об'язником виясняє всеобічно це питання й подає ці відомості до відома широкого загалу нашої еміграції.

Зважаючи на тяжкий етап нашої еміграції по інших країнах, особливо в Болгарії, де перебувають наші емігранти, члени Укр. Військового Союзу, і де вони позбавлені всякої ошкі та правового захисту, Генеральна Рада розпочала заходи про перевіз цих емігрантів до Франції на роботи і здобула вже кільканадцять контрактів для них. Одна з груп наших емігрантів з Болгарії скоро має прибути до Франції.

Православна рухомі парафії.

З самого початку свого існування Генеральна Рада розпочала заходи в справі утворення української православної рухомі парафії у Франції. Після відмовлення деяких кандидатів, що перебувають в Польщі (в таборах та на Волині), Генеральна Рада звернулася за допомогою в цій справі до п. Е. Бачинського, представника Укр. Православної Афтокефальної Церкви на Західно Європу, який ласкаво обіцяв уділити свою допомогу в цій справі. Тому що члени Союзу знайшли потрібним і можливим підтримувати існування парафії та її настоятеля своїми власними засобами, то можна сподіватися, що за допомогою нашого всього громадянства справа парафії буде нарешті здійсненою.

ТРИЗУБ

Тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, виходить щотижня у Парижі при участі видатних літературних сил під загальною редакцією Вячеслава ПРОКОПОВИЧА.

Рукописи, прислані до редакції, повинні бути писані на однім боці аркуша на машині, або від руки, але абсолютно чітко. Редакція залишає собі право скорочувати рукописи. Неприйняті рукописи переходять протягом двох місяців і повертаються на бажання автора за його коштів. Гонорар за прийняті статті видається по надрукуванню.

У М О В И П Е Р Е Д П Л А Т И :

	на місяць	до кінця р.-
у Франції	12 фр.	33 фр.
у Чехословаччині	20 корон	55 корон.
у Польщі	4 злоті	11 злотих
у Румунії	120 лейв	330 лейв
у Німеччині	4 рен.мар.	11 р. мар.
у Сполучених Штатах Пів. Америки	1 доляр	2 д. 75 ц.
у Канаді	1 доляр	2 д. 75 ц.

Передплата приймається з першого і п'ятнадцятого кожного місяця.

Ціна окремого числа:

у Франції — 3 фр., у Чехословаччині — 5 корон, у Польщі — 1 злотий, у Румунії — 30 лейв, у Німеччині — 1 ренценмарка, у Сполучених Штатах Північної Америки — 25 центів, у Канаді — 25 центів.

Журнал набувати можна в Парижі:

на станціях метро,

на залізничних двірцях,

в книгарні В. Новолоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

Згодом вказано буде місця продажу в Польщі, Румунії, Чехословаччині, Канаді та Спол. Державах Півн. Америки.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII

одичнені 9 і 12 — 11 год. вранці і 3—5 год. пополудні, крім неділь та свят.

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. №15. Paris XIII.

Адміністратор: *Іл. КОСЕНКО*.

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.